

El text del qual ens ocupem se situa dins aquesta perspectiva; és l'obra d'historiadors i teòlegs que treballen sobre el problema de la Beneficència i de les seves relacions amb el camp de la salut i la malaltia, i ho fan des de tres perspectives diferents: 1) El concepte de beneficència i la seva constitució històrica. 2) El paper de la beneficència en l'Ètica de base religiosa, i 3) Les relacions entre beneficència i salut pública.

Entenc que per al lector mediterrani el text pot ésser apassionant, perquè malgrat que el món, l'univers, de la caritat mediterrània juevo-cristiana-catòlica, hi ocupi una part notable, però no exagerada, en el conjunt, hi trobarà una munió d'informació sobre el món protestant i sobre el seu paper en els països anglo-saxons, que hom troba a faltar sovint en les nostres bibliografies.

Però encara més. El «reader» de Shelp pot ésser un text molt important a discutir amb els estudiosos de la religiositat popular perquè planteja, en el seu conjunt, el problema del paper de l'ideari benèfic, de l'altruisme i, en general, la constitució d'una ideologia de l'assistència, de la qual hom pot trobar-ne pistes importants en tot el nostre sistema sanitari super-tecnificat, com ha demostrat, a abastament, Susan Sontag.

Si alguna crítica s'hi pot fer, i des d'una perspectiva molt personal, és l'absència de referències substancials al món àrab i als mons xinès i indostànic, com a mínim, per tal de poder tenir una visió més completa. El paper del món àrab, en el cas de l'Europa mediterrània, fou prou important en el camp de l'assistència com per donar-li un paper més destacat.

Josep Maria Comelles.

**Departament d'Antropologia Cultural de Tarragona.
Institut Català d'Antropologia.**

SOLÉ, Carlota

1982. Los inmigrantes en la sociedad y en la cultura catalana
Barcelona: Ed. Península 203 pp.

Aquest llibre de Carlota Solé és el resultat d'una enquesta d'opinió feta a unes 1200 persones residents en catorze municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona, a més de quaranta-sis entrevistes en profunditat, que varen ésser el pas previ per a la redacció de l'enquesta.

L'obra es compon de tres parts. La primera (pp. 21-60) constitueix el nucli del llibre, on es plantegen alguns dels problemes i algunes de les hipòtesis interpretatives del fenomen de la immigració a Catalunya. La segona part (pp.

63-147) inclou l'extracte d'algunes de les quaranta-sis entrevistes en profunditat, fetes en barris obrers marginals i relativament aïllats, hom en tria la mostra a partir de trets com edat, anys de residència a Catalunya i nivell de «poli-tització». La darrera part (pp. 151-193) inclou el text de l'enquesta, a més de deu taules estadístiques que en resumeixen algunes de les qüestions centrals.

El llibre pretén ésser, sobretot, un document viu, directe -narrat pels seus mateixos protagonistes-, de les mil cares de l'emigració, de les petites històries individuals que configuren el fenomen demogràfic més destacat del nostre segle, especialment en una terra com la nostra, capdavantera de la revolució industrial a la Península Ibèrica. La part analítica del treball, molt més secundària, serveix bàsicament per a fer intel·ligibles els resultats de l'enquesta, cosa que no sempre s'assoleix, especialment pel que fa a les taules estadístiques de l'annex final, moltes de les quals destaquen per la seva opacitat.

Les hipòtesis de treball del llibre, coincidents, d'altra banda, amb el pròleg de M. Vázquez Montalbán, apunten cap a l'explicació dels problemes implicats en el procés d'integració dels immigrants al teixit social i a la cultura catalanes. Algunes de les hipòtesis fonamentals són: (a) la variable d'estratificació social pot ésser més determinant que el lloc de naixement pel que fa a l'acceptació de la realitat nacional-cultural de Catalunya (cfr. p. 23). (b) La possible doble explotació de què són objecte els obrers immigrants, com a treballadors i com a no catalans. (cfr. p. 24). (c) La participació política i sindical condueixen més ràpidament a la integració dels immigrants (cfr. p. 25). (d) La integració cultural -lingüística, és a dir, la catalanització, és posterior i conseqüència directa d'una integració sòcio-política prèvia. (cfr. p. 25).

Aquestes qüestions, i algunes d'altres que se'n deriven, són les ambicioses propostes amb què s'inicia el llibre, i a les quals intenta donar resposta l'autora, mitjançant la presentació dels resultats del seu treball de camp. Respecte a la primera hipòtesi, el text no dona cap resposta referida a la major o menor integració derivada del lloc d'origen; no sabem, doncs, si el sentit de pertinença o la consciència ètnica dels andalusos és superior o inferior a la dels aragonesos o murcians. Quant a la variable d'estratificació social com a determinant d'una major integració, sí que s'hi fan tres referències: «...**los inmigrantes pertenecientes a la clase alta** acuden, en la misma proporción, a actos que se celebran en catalán o en castellano» (cfr. pp. 29-30). Més avall l'autora assenyala «**Cuanto más se asciende en la escala social más se prefiere el catalán como primera lengua en la escuela**, y la bandera catalana presidiendo los actos políticos de Cataluña» (cfr. p. 32). Finalment, C.Solé afirma: «**Cuanto más alta la clase social, más inmigrantes afirman que** luchan por las instituciones y el reconocimiento de Cataluña como nación, porque se siente catalanes o viven en esta tierra». (cfr. p. 34). (subratllats meus).

Aquesta conclusió de l'obra no deixa de desconcertar-me per dues raons, com a mínim. En primer lloc, el text no especifica, en aquest cas ni en molts

altres, si les afirmacions que hom realitza referides als resultats de l'enquesta són o no transpolables a la població total de Catalunya. En aquest sentit, doncs, resulta difícil ubicar quins poden ésser aquests immigrants de **classe alta** tan «catalanistes». En segon lloc, l'experiència comú ens demostra que, en general, els professionals, alts funcionaris, directius empresarials i de banca, no catalans i residents a Catalunya, són els **espanyolistes** més genuïns i aquells que constitueixen una base electoral dels partits de la dreta centralista (UCD i AP, en els darrers anys). En qualsevol cas, l'autora no fa una caracterització prèvia dels estrats socials que té en consideració, i desconeixem la base empírica real en què basa aquestes afirmacions.

Respecte a la segona hipòtesi queda ben palès que el mètode per a enregistrar l'existència o no d'una doble explotació en el cas dels obrers immigrants, no és l'enquesta d'opinió a individus particulars, que contesten en base a la seva peripècia particular, difícil de judicar i més difícil encara d'emmarcar. Sembla que aquest àmbit socio-laboral requirira un treball d'observació directa dins d'empreses de diferents sectors i volums, per a constatar els mecanismes de contractació i els requisits considerats òptims per als candidats. També s'hauria pogut delimitar el camp en base a l'elaboració de les dades estadístiques dels Sindicats, Oficines de treball, Departament de Treball de la Generalitat, estadístiques de l'I.N.E., etc. En aquest context, d'altra banda, les referències que es fan a les tendències lerrouxistes són massa banals i expressen molt més una actitud i un compromís personal de l'autora -que compartim, d'altra banda- que no pas una explicació dels mecanismes reals que regulen aquesta difícil cruïlla que es produeix entre els components ètnics i els components de classe.

La tercera hipòtesi és la que queda més ben resolta, mitjançant molts dels testimonis de les entrevistes. D'altra banda, és ben notòria l'aportació substancial de partits com el PSUC -amb un predomini ètnic de no catalans- dins el procés de reconstrucció nacional de Catalunya. Ara bé, això no ens serveix per a aprofundir la qüestió de si el partit o el sindicat són les escoles millors per a aprendre la lliçó de la convivència i la superació de la xenofòbia. Això depèn, és clar, de quin partit es tracti en cada cas; no és el mateix afiliar-se amb els andalucistes del PSA, amb els espanyolistes de Fraga, o amb els convergents de J.Pujol. En aquesta part del llibre, d'altra banda, no se'ns parla -contràriament al que hom podria pensar- de la militància dels immigrants, sinó simplement del seu vot, la qual cosa ens condueix a la problemàtica de la imatge dels partits relacionada amb els resultats electorals, però això no té massa cosa a veure amb l'eficàcia dels partits com a mecanisme d'integració dels immigrants a la realitat de Catalunya, que és el punt en qüestió.

Respecte al darrer punt, referit a la integració cultural-lingüística com a efecte, i a la vegada marcador, d'una prèvia integració socio-laboral, l'argument d'un immigrant cordobès que va arribar el 1957 quan tenia 15 anys d'edat, resulta molt explícit: «yo, mi fuerza de trabajo la he desarrollado aquí, la poca cultura que tengo la he obtenido aquí, tengo mi hogar creado aquí y

ésta es mi tierra» (subratllat meu) (cfr. p. 116). Ara bé, malgrat la rotunditat de la necessitat de la integració, és ben cert que hi ha força diferències entre els immigrants, les quals estan potser vinculades a variables com: promoció socio-laboral, millorament a l'estàndard de vida, vinculació amb catalans mitjançant amistat o vincles matrimonials, lloc de residència (barri perifèric o centre de ciutat), promoció cultural, requeriments socials o laborals per a la catalanització, etc. Tot això ens hauria aportat molta llum a la qüestió amb vista a poder comprendre de forma extensa el problema de la integració cultural (o, millor, inserció socio-cultural) amb totes les seves variants.

A part d'això, queden altres aspectes de caire teòric no plantejats, i que són d'extraordinària importància dins la problemàtica global de les relacions pluri-ètniques a Catalunya alguns dels quals són aquests: (a) És necessària una definició precisa de què entenem per immigrants, car és fonamental poder distingir situacions tan diferents com la del jornalero agrícola en atur que arriba a Catalunya sense treball i sense possibilitats d'allotjament, enfront de la situació de l'alt funcionari que be per trasllat i amb unes expectatives molt altes de marxar ben aviat. Malgrat que es tracta de dos processos molt diferenciats, cal tenir tots dos en compte per a poder comprendre la situació global. (b) La immigració també és un fenomen significatiu fora de l'àrea metropolitana de Barcelona. Cal estudiar la incidència d'aquesta immigració a l'àmbit rural, per exemple, ja que possiblement trobarem que els mecanismes d'integració i els problemes associats a aquesta integració són molt diferents. És clar que no es tracta de fer un model dualista del tipus: **immigració a zones urbanes vs. immigració a zones rurals**, sinó que cal elaborar tipologies d'hàbitat que incloguin diferents formes possibles d'inserció social, laboral, residencial i cultural. (c) Finalment, crec que es importantíssim considerar també una variable associada amb aquesta problemàtica. Em refereixo a la migració interna de Catalunya, estudiada fonamentalment des del punt de vista local i comarcal, especialment en aquelles zones on la desertització rural ha sigut més palesa.

Vull acabar aquest comentari del llibre de C.Solé fent alguns suggeriments de caire metodològic que no s'han tingut massa en compte en l'elaboració del treball: (a) Les entrevistes en profunditat i les enquestes d'opinió són auxiliars inestimables per a centrar un tema d'investigació, però no són elements suficients per a explicar processos i estructures que es donen per sobre i amb relativa independència de la lògica dels factors socio-culturals. La percepció de la marginació per part d'immigrants concrets, per posar un exemple, ens diu molt poca cosa dels mecanismes legals, polítics, econòmics, ètnics i culturals que ho fan possible. Cal, doncs, utilitzar altres moltes tècniques d'observació i registre com l'observació participant, l'estudi institucional i el treball comunitari, per a superar l'opacitat explicativa de les lògiques segmentàries. (b) Si partim del pressupòsit metodològic de la comparació sistemàtica i de la generalització com a mecanismes que ens porten de l'observació restringida de fenòmens concrets a les teories que ens permeten expli-

car fenòmens de caire general i amb caràcter predictiu, veurem que és d'extraordinària importància definir amb precisió quina és la unitat d'anàlisi i quines són les unitats d'observació. (c) Els individus, com a tals, no constitueixen unitats d'observació significatives, sinó que cal veure'ls com a actors socials que interpreten un rol multifacètic que cal esbrinar. És, precisament, la interpretació de com els comportaments individuals estan associats a tipologies de situacions i a rols socials determinats el que ens permet de generalitzar a partir d'aspectes particulars i de predir el comportament social general.

Joan J. Pujadas

Arxiu d'Etnografia de Catalunya, nº 2, 1983, 190-194

ISSN: 0212-0372. EISSN: 2014-3885

<http://antropologia.urv.cat/revista/ariu>

**Departament d'antropologia Cultural
Institut Català d'Antropologia.**